

RPW/1635/2026 N
Data: 2026-01-14

dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. uczelni
Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Targu
Instytut Nauk Technicznych, Zakład Architektury

Recenzja

**Rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. arch. Dominiki Grabowskiej – Ropek
„Metoda wyznaczania śródmieść jako narzędzie w planowaniu struktur
przestrzennych polskich miast średniej wielkości”.**

Promotor: prof. dr hab. inż. arch. Krystyna Solarek,

Promotor Pomocniczy: dr hab. inż. arch. Małgorzata Mirecka

1. Podstawa wykonania recenzji

Podstawą wykonania recenzji jest:

A) uchwała Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej nr 141/III/2025, z dnia 28 października 2025 r., oraz pismo Pani prof. dr hab. inż. arch. Krystyny Solarek, Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej z dn.3 listopada 2025 r. Wraz z pismem przesłano do recenzji załączniki w postaci: 1 egzemplarza pracy doktorskiej Pani mgr inż. Dominiki Grabowskiej – Ropek „Metoda wyznaczania śródmieść jako narzędzie w planowaniu struktur przestrzennych polskich miast średniej wielkości” obie pozycje wraz z załącznikiem w formie wydruku typu książkowego, oraz w wersji elektronicznej.

B) Obowiązujące przepisy prawa

C) Ustawa Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z 20 lipca 2018 r. z późniejszymi zmianami.

2. Recenzja rozprawy doktorskiej.

2.1 Zawartość i układ rozprawy.

Rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Dominiki Grabowskiej – Ropek liczy 259 stron, w tym 238 stron tekstu wraz z ilustracjami, pozostałe 21 stron zawiera spisy: 48 pozycji bibliografii, 42 uchwał i aktów planistycznych, W wersji wydruku rozprawa podzielona jest na dwa tomy, z których pierwszy zawiera tekst i ilustracje, natomiast w drugim – indeksie, znajduje się: 6 załączników, 83 mapy, 18 zdjęć, 16 grafik, 27 rysunków, 5 tabel i 68 źródeł internetowych. (załączniki i metody Zał. MS 1- 5), załączniki nr 1 do 6) w postaci kolorowych wydruków kart formatu A4 (27 szt.) i 28 szt. formatu A3.

2.2 Analiza i ocena zawartości merytorycznej.

Rozprawa zawiera streszczenia w języku polskim i w języku angielskim. Podzielona jest na trzy części, poprzedzone wstępem, w którym Autorka określa problem badawczy, przedmiot, zakres i cele pracy, zarysowuje strukturę pracy, stawia pytania badawcze i hipotezy, podaje metodykę badań - to wszystko na 15 stronach tekstu.

We wstępie - określono uzasadnienie wyboru tematu, cele badawcze, sprecyzowano przedmiot pracy i jej zakresy, postawiono hipotezy i pytania badawcze. W każdym razie, kwestia informacji na temat kryteriów wyboru obiektów do analizy jest dość istotnym elementem, wymagającym przedłożenia zainteresowanemu Czytelnikowi lub wyraźnego odesłania go do stosownej części dysertacji.

W części pierwszej Autorka opisuje tło teoretyczne, podając stan wiedzy oraz koncentruje się na wybranych aspektach, dotyczących rozwoju struktur urbanistycznych. W części drugiej, badawczej, dokonuje określenia próby badawczej i wyboru miast, przeprowadza badanie uwarunkowań strukturalnych miast wybranych do opracowania, kolejno bada cechy śródmiejskie tych miast, proponując własną metodykę wyznaczania śródmieść. W trzeciej części pracy przedstawia wyniki wykonanych testów oraz wnioski z badań, formułując odpowiedzi na postawione pytania badawcze oraz weryfikuje hipotezy badawcze, kończąc tę część podsumowaniem i wnioskami finalnymi. Odsyłając następnie Czytelników do Indexu, zamyka pierwszy tom rozprawy bibliografią i spisami załączników.

Opracowanie metody delimitacji śródmieść polskich miast jest celem pracy, a celem szczegółowym jest wskazanie obszarów jej zastosowań¹, natomiast przedmiotem badań prowadzonych przez Autorkę, jak to określa na str. 13 jest „...próba opracowania metody wyznaczania śródmieść, służącej spójnemu kształtowaniu kierunków rozwoju modeli urbanistycznych średnich miast.”

W recenzji, uznając prawidłowość, logiczność i kompletność zawartego w pracy wyводу, koncentruję się na istocie dysertacji, to jest na autorskiej Metodzie Wyznaczania Śródmieść (MWS), podejmując dyskusję, mającą na celu zwrócenie uwagi Autorki na niektóre zauważone zagadnienia, celem ich doprecyzowania bądź wyjaśnienia.

Skoro Autorka używa dwu pojęć „delimitacja” (str. 11) i „wyznaczanie” (str. 3), w tytule i także w pracy zamiennie, warto być może zastanowić się, dlaczego tak jest i czy rzeczywiście istnieje różnica pomiędzy tymi pojęciami, oraz w czym dokładnie się ona zawiera.

„Wyznaczanie” według interpretacji AI rozumiane jest następująco: „Wyznaczanie (od czasownika wyznaczać) oznacza określanie, ustalanie lub wskazywanie czegoś – na przykład granic, miejsc, wielkości, zakresu, zadań lub osób do pełnienia funkcji, często poprzez obliczenia, opisy lub decyzje, jest to kluczowy proces w planowaniu i

¹ „Celem podstawowym dysertacji jest opracowanie metody delimitacji śródmieść, natomiast celem szczegółowym pracy jest wskazanie obszarów jej zastosowań” str. 13.

zarządzaniu [...] Podsumowując, wyznaczanie to działanie mające na celu ustalenie, określenie lub wskazanie konkretnego elementu, stanu, miejsca, funkcji czy celu”².

Według Słownika Języka Polskiego PWN „wyznaczyć – wyznaczać to: 1.określić granice, bieg czegoś za pomocą linii lub znaków, 2. Określić miejsce, czas, wielkość, zakres czegoś, 3. Określić jakąś wielkość za pomocą obliczeń, 4 wskazać osobę, której zostanie powierzona jakaś funkcja, jakieś stanowisko, zadanie”³.

Można zatem przyjąć, powołując się tylko na te dwa źródła, że używając wyrazu „wyznaczanie” w interesującym Autorkę kontekście, ma Ona na myśli określenie granic poprzez obliczenia⁴, gdyż jest to wspólne w obu źródłach. Niemniej znajdujemy tu również pojęcie czasu, który jest istotny w zakresie wspomnianego „wyznaczania”, to znaczy decyduje, czy ono jest trwałe, czy zmienne w czasie.

Natomiast „delimitację” AI definiuje następująco: „Delimitacja to wyznaczanie, określanie lub rozgraniczanie granic czegoś – może to być przebieg granicy państwowej (fizycznie w terenie) na podstawie umowy międzynarodowej, zakres obszaru chronionego w przyrodzie, czy granice tematyczne w pracy naukowej (co badamy, a co pomijamy), aby nadać badaniom precyzyjny i skoncentrowany charakter. Pochodzi od łacińskiego słowa oznaczającego „ograniczać” lub „wyznaczać granice”⁵

Słownik Języka Polskiego PWN podaje, iż delimitacja to: 1. wyznaczenie granic czegoś, 2. Zaznaczanie w mowie grafemów lub wyrazów⁶. Z kolei porównując te dwa źródła dochodzimy do wniosku, że delimitacja to wyznaczanie granicy, lecz tam też jest odniesienie do tego, „co badamy a co pomijamy”.

Z obu krótkich rozważań wynika, że zarówno słowo „wyznaczanie” jak i słowo „delimitacja”, w kontekście pracy oznaczają prawie dokładnie to samo, o ile pominiemy ich dookreślenia, stąd pytanie do Autorki, czy i dlaczego są one używane zamiennie i aby jednoznacznie?

Biorąc pod uwagę zapis ze str. 13, w którym mowa o „procesie delimitacji” z odniesieniem do str. 45, gdzie mowa jest o wyborze miast dla określenia próby badawczej, można przyjąć, że przez delimitację ostatecznie Autorka rozumie wybór przykładów do analizy, a przez wyznaczanie - określenie granic śródmieść na podstawie opracowanej przez Nią metody.

Konstatując powyższe, można zauważyć, że podjęte w pracy zadanie w postaci skonstruowania narzędzia w postaci metody wyznaczania śródmieść miast jest nowatorskie i praktycznie może być pożyteczne, z uwagi na fakt podniesiony na str. 43 i 44 następująco: „w aktach prawnych dotyczących planowania przestrzennego, tj. ustawach, rozporządzenia itp., brak jest odpowiedzi na pytanie: jak wyznaczyć obszar śródmiejski? Konsekwencje tego braku przenoszone są bezpośrednio do aspektów

²https://www.google.com/search?q=Wyznaczanie+definicja&oq=Wyznaczanie+definicja&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOTIHCAEQIRigAdIBCjE3OTgwaJBqMTWoAgiwAgHxBd0oZoylNR4C8QXdkGaMiDUeAg&sourceid=chrome&ie=UTF-8

³ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wyznaczanie.html>

⁴ Np. wybrane z opracowanych w pozycji Ziobrowski, Z. (1992), Mierniki jakości przestrzeni miejskiej, Warszawa: Agencja Wydawnicza Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej.

⁵https://www.google.com/search?q=delimitacja+definicja&oq=delimitacja+definicja&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOTIHCAEQABgWGB4yBwgCEAAy7wUyCggDEAAyogQYiQUyBwgEEAAy7wXSAQk5NjQ3ajBqMTWoAgiwAgHxBQLA1R-F2mrK8QUCwNUfhdpqyg&sourceid=chrome&ie=UTF-8

⁶ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/delimitacja.html>

projektowania na terenach gęsto zabudowanych w ścisłej, zwartej zabudowie, osadzonej bezpośrednio w dziedzictwie tożsamościowym danego miasta. Wyraźny wydzźwięk braku wiedzy, gdzie znajduje się obszar śródmiejski w mieście, można zaobserwować w negatywnych skutkach organizacji przestrzennej miast⁷.

Można to stwierdzenie rozszerzyć o tereny nie tylko zabudowy historycznej, lecz wielu obecnie już znacznie przekształconych śródmieść miast, spowodowanych różnymi czynnikami, w tym zniszczeniami wojennymi⁷. Te występują w Polsce nie tylko w metropoliach jak np. Warszawa czy Wrocław, lecz w wielu miastach małych i średniej wielkości (np. Kołobrzeg). Z uwagi na częste ostatnio modyfikacje zasadniczych ustaw, stanowiących podstawy planowania przestrzennego i w konsekwencji wpływające na kolejne modyfikacje prawa budowlanego oraz odwrotnie, precyzyjne i oparte na naukowych podstawach wyznaczone granice terenów śródmiejskich, przyczyniać się będą do poprawy jakości i dokładności ustaleń planistycznych, co w konsekwencji spowoduje zmniejszenie niepewności i finalnie niejednoznaczności interpretacyjnych, skutkujących wzrostem rozstrzygnięć sądowych w sprawach techniczno – budowlanych, stanowiących zagrożenie dla twórczości architektonicznej, a tym samym dla jakości przestrzeni śródmiejskich polskich miast.

Istotny jest tu również czynnik czasu – wyznaczone granice nigdy nie trwają nieskończenie długo. W opisie metody nie znajduje się odniesienie do czynnika czasu, a konkretnie wskazania, kiedy i w jakich okolicznościach merytorycznych wyznaczone granice śródmieść miast powinny zostać zweryfikowane.

Problematyka dysertacji jest również bardzo istotna z uwagi na wagę tego zagadnienia, zwłaszcza w odniesieniu do dużych miast, stąd potraktować można tę dysertację, jako pewnego rodzaju próbę, dokonaną na mniejszych przykładach, łatwiejszych do przeanalizowania oraz możliwości czasowych ich opracowania przez jedną osobę.

Ponieważ rezultat tej próby, w postaci opracowania metody MWS (str. 227) wydaje się być zadawalający, można postulować, aby w kolejnych swoich pracach Autorka podjęła niełatwą próbę rozszerzenia tej metody na miasta większe, co mimo zrozumiałych zastrzeżeń poczynionych w tekście (str. 15, 45) oczywiście nie będzie możliwe wprost i natychmiast.

Dowiedziona w analizowanej w tekście części I dysertacji i przytoczonej literaturze, oraz również w obowiązujących aktach prawnych nieobecność jednoznacznej metody wyznaczania, (lub też delimitacji) śródmieść w polskiej praktyce planistycznej jest bezsporna. Niemniej, istotność tej problematyki nie podlega dyskusji, wobec obserwowanej w dużych i częściowo średnich miastach nasilania się presji inwestycyjnej, przejawiającej się zwłaszcza w terenach śródmiejskich, a także bezpośredniego „przełożenia” ustaleń planów na uwarunkowania architektoniczno – budowlane, zobowiązujące projektantów do stosowania konkretnych rozwiązań projektowych, technicznych i formalnych, zawierane w wydawanych pozwoleniach na budowę w tych terenach.

Skutki obserwowanych zmian w strukturach przestrzennych, przekształcanych w wyniku realizacji tych pozwoleń, niestety nie zawsze są pozytywne, w szczególności jeśli bierzemy pod uwagę uwarunkowania architektoniczno – krajobrazowe, kulturowe

⁷ Patrz Kinga Racoń – Leja, „Miasto i wojna : wpływ II wojny światowej na przekształcenia struktury przestrzennej i współczesną kondycję urbanistyczną wybranych miast europejskich”, Wydawnictwo PK, 2019

a także przyrodniczo – społeczne. Stąd, jak słusznie zauważa Autorka (str. 217) metoda pozwalająca na obiektywne i sprawdzalne wyznaczenie zasięgu terenów śródmiejskich, może potencjalnie zminimalizować niepotrzebne dyskusje na temat uznaniowości czy też dowolności w interpretacjach wyznaczanych obecnie, czy też już wyznaczonych w obowiązujących nadal planach miejscowych terenów śródmiejskich.

Problemem jest jednak pracochłonność proponowanej przez Autorkę metody. Wobec aktualnego w 2026 roku stanu prawnego, będącego podstawą do sporządzania zarówno planów ogólnych, jak i szybko zachodzących zmian w prawie budowlanym oraz przyjętego horyzontu czasowego opracowania planów ogólnych, praktyczne wprowadzenie zaproponowanej metody do opracowywanych na bieżąco planów ogólnych nie wydaje się być możliwe, mimo wszelkich podniesionych uprzednio pożytków z tego wyniknąć mogących. Być może odpowiedzią na ten problem mogłoby być zastosowanie numerycznych metod, opartych na teoretycznych założeniach zaproponowanej metody MWS? Wymagało by to jednak konkretnego doprecyzowania wskaźników w stopniu pozwalającym na ich jednoznaczne interpretowanie oraz analizy, czy istnieje wystarczający zasób danych cyfrowych, pozwalających na użycie maszynowych metod analiz wielokryterialnych.

Superpozycja uzyskanych metodą MWS delimitacji z mapami mentalnymi jest dobrym pomysłem badawczym. Ilustruje to w pewien sposób możliwość wzięcia pod uwagę swoistego wariantu partycypacji społecznej w procesie planowania, poprzez zestawienie „obliczeniowego” wyniku rozumowania z intuicyjnym określeniem granic śródmieścia przez mieszkańców. Jednak wnioskowanie na podstawie niższej niż statystycznie akceptowalny wskaźnik odpowiedzi na ankiety, wynoszący ok 33%, może być uwzględnione jedynie jako pewnego rodzaju ilustracja tego pomysłu.

2.3 Uwagi do dysertacji.

Niektóre fragmenty tekstu pracy wymagają wyjaśnienia lub uzupełnienia, z których najbardziej istotne przytaczam poniżej:

W zdaniu ze str. 217 cyt.: *W związku z powyższym, w kolejnym etapie prac nad własną metodą, zaproponowano podejście, polegające na [???] z rozszerzonej sekwencji działań dla osiągnięcia celu głównego przedmiotowego opracowania* - brakuje po na fragmencie zdania, nie wiadomo więc, na czym ma polegać wspomniane w zdaniu podejście

Podobnie na str. 217 celowym byłoby dodanie informacji iż przytoczona definicja śródmieścia jest własną definicją Autorki, gdyż Czytelnik odesłany do wniosków ze str.26 a tam tej informacji nie znajduje.

W przypisie 254 ze str. 219 cyt.: *254 Dla każdego z miast przyjęto indywidualny próg minimalny z uwagi na indywidualne uwarunkowania, przy czym [???] w żadnym* brakuje zakończenia zdania, nie wiadomo więc, co konkretnie Autorka chciała przekazać Czytelnikom.

Powyższe uwagi mają na celu zachęcenie Autorki do dyskusji oraz ewentualne wskazanie niektórych fragmentów do doprecyzowania i nie wpływają na wysoką ocenę merytoryczną dysertacji. Praca napisana jest bardzo dobrym językiem, uważam, że celowym byłoby opublikowanie jej, ze względu na interesującą treść, oczywiście po

ewentualnym przereferowaniu i uwzględnieniu wniosków wynikających z opinii wszystkich recenzentów.

3. Konkluzja

Stwierdzam, że dysertacja Pani mgr inż. arch. Dominiki Grabowskiej – Ropek pod tytułem „Metoda wyznaczania śródmieść jako narzędzie w planowaniu struktur przestrzennych polskich miast średniej wielkości”, wykonana pod kierunkiem Promotor prof. dr hab. inż. arch. Krystyny Solarek oraz Promotor Pomocniczej: dr hab. inż. arch. Małgorzaty Mireckiej spełnia warunki ustawowe, prezentując wykazaną przez Autorkę umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Pracę oceniam jako bardzo interesującą, zawierającą oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, mające walory aplikacyjne i poznawcze oraz wnosząc o przyjęcie tej rozprawy przez Radę Naukową Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej oraz dopuszczenie jej Autorki do publicznej obrony.

Kraków, 08.01.2026 r.

